

KS. RYSZARD TOMCZAK

Królestwo Boże w nauczaniu Jezusa

Jeśli szuka się centralnej myśli, która objęłaby całą naukę Jezusa, to niewątpliwie współcześni badacze wymieniają orędzie Jezusa o nadchodzącym Królestwie Bożym¹ Tę myśl potwierdza również częstotliwość występowania tego określenia w Ewangeliach² Poza tym synoptycy pojęciem *Królestwa Bożego* streszczają istotę orędzia Jezusa (Mk 1, 15; Mt 4, 23; Łk 4, 43; 8, 1). Idea Królestwa Bożego zawarta była w Starym Testamencie i stanowiła w okresie życia i działalności Jezusa jeden z kluczowych elementów życia religijnego Izraela. Do tego tematu nawiązywał Jezus, jednak opatrzył go nową treścią. Niewątpliwie Jan Chrzciciel jako prorok czasów eschatycznych wskazywał na bliskość Królestwa Bożego (Mt 3, 2), natomiast Jezus ogłosił jego nadejście. W odpowiedzi udzielonej Janowi Chrzcicielowi Jezus już wskazywał na obecność Królestwa Bożego. Urzeczywistnianie się Królestwa Bożego - co wstępnie można powiedzieć - stanowiłoby jeden ze znaków nastania czasów mesjańskich, a wraz z nim nadejścia Mesjasza. Jaka treść jest zawarta w pojęciu Królestwa Bożego?

Aby odpowiedzieć na to pytanie, rozważania należy rozpocząć od omówienia idei królowania Boga w Starym Testamencie, gdyż Jezus mówiąc o Królestwie Bożym, nawiązywał do idei znanych już Żydom. Następnie omówi się współczesne interpretacje Królestwa Bożego w nauczaniu Jezusa. Główny trzon niniejszych rozważań skupi się na omówieniu historycznego wymiaru Królestwa Bożego, a w nim zwróci

¹ R. Schnacenburg. *Gottes Herrschaft und Reich*. Freiburg 1958 s. 51; F. Mussner. *Der "historische" Jesus*. W: *Der historische Jesus und der Christus unseren Glaubens*. Wien 1962 s. 103-128; N. Perrin. *Was lehrte Jesus wirklich? Rekonstruktion und Deutung*. Göttingen 1967 s.52 n.; K.H. Schelkle. *Königsherrschaft Gottes*. "Bibel und Leben" 15: 1974 s. 120-135; H. Langkammer *Królestwo Boże w przepowiadaniu Jezusa*. W: *Królestwo Boże w Piśmie Świętym*. Pod red. S. Łacha (i in.). Lublin 1976 s. 135; E. Schillebeeckx. *Jesus. Die Geschichte von einem Lebenden*. Freiburg-Basel-Wien 1975 s. 124; S. Nagy. *Chrystus w Kościele* Wrocław 1982 s. 31; H. Fries. *Fundamentaltheologie*. Graz 1985 s. 350-353; A. Lindemann. *Gottes Herrschaft*. "Theologische Realenzyklopädie". T. 15 s. 200; W. Kasper. *Jezus Chrystus*. Warszawa 1983 s. 66.

² 84 razy występuje jako *Królestwo Boże*, a 50 razy jako *Królestwo Niebieskie*.

się uwagę na cuda Jezusa inaugurujące w Jego czynach nadejście Królestwa oraz na niektóre przypowieści. Końcowe rozważania dotyczyć będą wymiaru eschatycznego i fazy pośredniej Królestwa Bożego.

1. Jezus mówiąc do Żydów o Królestwie Bożym, suponował ich wiadomości na ten temat. Nawiązywał On do idei znanych w środowisku Palestyńskim, a mających zakotwiczenie w Starym Testamencie. Wyrażenie *królestwo* (*malkut*) w mentalności ludzi wschodu było rzeczywistością konkretną i dynamiczną wskazującą na królewskie, aktualne panowanie Boga. Poprzez takie panowanie, Bóg realizuje ideał oczekiwanego i sprawiedliwego króla. W pojęciach ludzi wschodu, a więc także dla Izraelitów, sprawiedliwość królewska nie polegała na sądzeniu, ale przede wszystkim na opiece nad biednymi, opuszczonymi, słabymi, wdowami, sierotami i opuszczonymi³

W Żydowskim - współczesnym Jezusowi użyciu terminu *malkut* można mówić o dwóch etapach, Królestwa Bożego: teraźniejszym i przyszłym⁴ Królestwo teraźniejszości obejmuje aktualne, czasowe (*teraz*) panowanie Jahwe nad Izraelem, którego On wybrał spośród innych narodów jako swoje królestwo. Chociaż Jahwe jest wobec wszystkich ludzi Stwórcą i Panem, to jednak, oprócz Izraela wszystkie ludy odwróciły się od Niego. Jedynie Izrael poddał się panowaniu Jahwe, przyjmując jego wolę wyrażoną w Prawie (Wj 19, 1- 20). Myśl tę dobitnie podkreślają zwroty: *Bóg króluje, Bóg jest królem* (por Ps. 28, 10 ; 97, 1 n. ; Iz 6, 5). Wyraźnie o historycznym panowaniu Jahwe mówi Księga Daniela: *Bo jego władza jest władzą wieczną, panowanie Jego przez wszystkie pokolenia* (4, 31)⁵ Izrael stał się terenem, na którym Bóg niepodzielnie wykonuje rzeczywiste zwierzchnictwo w wymiarze królewskim (Ps 48, 3; Jr 8, 19), a także otaczał swój lud wieczną opieką (1 Krl 8, 4-9).

Szczególnie w okresie niewoli i po upadku królestwa Izraela narastała nadzieja na restaurację panowania Boga w postaci dawnej

³ J. Dupont. *Les Beatitudes*. T. 2. *La bonne nouvelle*. Paris 1969 s. 53 - 90; J. Jeremias. *Neutestamentliche Theologie*. Erste Teil: *Die Verkündigung Jesu*. Aufl. 2. Gütersloh 1993 s. 102.

⁴ J. Bonsirven. *Le Regne de Dieu*. Paris 1957 s. 11-17; R. Schnackenburg. *Gottes Herrschaft* s. 1-47; J. Homerski. *Królestwo Mesjańskie w nauczaniu proroków*. RTK 11: 1964 z. 1 s. 39- 56; C.H. Dodd. *Przypowieści o Królestwie*. Warszawa 1981 s. 27; S. Nagy. *Chrystus w Kościele* s. 32-35; W. Kasper. *Jezus Chrystus* s. 68; J. Kudasiewicz *Teologia Ewangelii synoptycznych* s. 24 n

⁵ J. Homerski *Tamże* s.53.

teokracji - królestwa przyszłości. Przyszłe królestwo Boże obejmie już nie tylko Izrael, ale cały świat. Wówczas wszystkie ludy uznają Boga za swego Króla i Pana⁶ W tym ujęciu Królestwo Boże jest rzeczywistością eschatologiczną, która objawi się na końcu czasów. O przyszłym panowaniu Jahwe mówi w imieniu Boga Ezechiel: *Oto ja będę królem nad wami* (20, 33). Deutero-Izajasz łączy z tym królestwem radość pełnego i uniwersalnego zbawienia (40, 9-11; 51, 5). Natomiast Daniel podkreśla jego wiecznotrwałość: *Będzie trwało wiecznie* (2, 44). Widocznymi zaś znakami nadejścia eschatologicznego Królestwa Bożego - według zapowiedzi proroków (Iz 26, 19; 29, 18 n.; 35, 5 n) - będą cuda. Czas ten w dużym stopniu przypomni i urzeczywistni niezwykle dzieła z Księgi Wyjścia. Królestwo przyszłości dokona się przez potężne wkroczenie Boga w dzieje ludzkości w celu zbawienia sprawiedliwych i pokonania złych. Jednocześnie w Królestwie tym nastąpi zawarcie nowego, doskonałego przymierza, przez które powstanie nowa społeczność Ludu Bożego, w stosunku do której Bóg będzie Władcą i Królem. W konsekwencji królestwo to - jak podkreśla S. Nagy - będzie społecznością sprawiedliwych, którzy dochowują Bogu - Królowi wierności przez zachowanie Jego praw i oddanie Mu należnej czci⁷

2. Jezus głosząc Królestwo Boże nawiązywał do idei i oczekiwań Starego Przymierza. Idee te były znane słuchaczom, na co wskazywało postępowanie samego Jezusa: głosząc Królestwo Boże nie definiował go, nie wyjaśniał jego podstawowych treści, nie mówił także na czym ono polega⁸ Nasuwa się pytanie, jak sam Jezus rozumiał Królestwo Boże? Czy jako rzeczywistość terażniejszą czy przyszłą? Rozwiązanie tego zagadnienia dzieli współczesnych badaczy na trzy grupy.

a. Pierwsza z nich skupia badaczy o orientacji skrajnie eschatologicznej rozumienia tego królestwa. Zdaniem A. Schweitzera, J. Blanka i J. Jeremiasa - głównych przedstawicieli tego poglądu - wyrażenie *Królestwo Boże* Jezus rozumiał w znaczeniu

⁶ J. Jeremias. Neutestamentliche Theologie s. 129; H. Fries. Fundamentaltheologie s. 349; J. Kudasiewicz Teologia Ewangelii synoptycznych s. 24

⁷ Chrystus w Kościele s. 35.

⁸ E. Kopeć. Teologia Fundamentalna Lublin 1976 s. 177; S. Nagy. Tamże; por. A. Groot. Das Wunder im Zeugnis der Bibel Salzburg 1965 s. 45.

przyszłościowym, eschatologicznym⁹ Najobszerniejsze i najbardziej logiczne uzasadnienie tego ujęcia znajduje się u J. Jeremiasa. Według niego druga prośba z *Ojciec Nasz* (Mt 6,10) wskazuje, że Jezus rozumiał *malkut* w sensie eschatologicznym. Podobny sens - zdaniem autora posiadają jego wypowiedzi o wejściu do królestwa (Mk 9, 43-48), obietnice wobec uczniów (Mk 9, 1), a także przypowieści o eschatologicznej uczcie zbawienia (Łk 13, 18) skupiającej patriarchów, proroków i pogan ze wszystkich stron świata. J. Jeremias badając dalej szczegółowiej tekst Łk 17, 20-24 w wyrażeniu *Królestwo Boże jest w was* (w.20) w oparciu o analizę filologiczną i egzegetyczną tłumaczył *Ono przyjdzie nagle*¹⁰ w przyszłości. Według niego Królestwo w ujęciu Jezusa zawsze ma zabarwienie eschatologiczne. Nigdzie w ustach Jezusa nie oznacza ono suwerenności Boga nad Izraelem w obecnej epoce. Naukę Jezusa o bliskości jego królestwa autor streścił słowami: *Bóg przychodzi, stoi przed drzwiami, jest tuż*¹¹

b. Drugie rozwiązanie przyjmuje pogląd określany mianem eschatologii zrealizowanej, której głównym reprezentantem jest C. H. Dodd¹² Według tego rozwiązania Królestwo Boże zostało już definitywnie zrealizowane w Chrystusie. *Eschaton przemieścił się z przyszłości do teraźniejszości, ze sfery wyczekiwania do sfery urzeczywistnionego doświadczenia*¹³

Chrystus w odróżnieniu od pisarzy apokaliptycznych - zdaniem C. H. Dodda mówił o Królestwie jako rzeczywistości już obecnej i działającej. Obecność tego Królestwa wyraźnie podkreślił Jezus w odpowiedzi skierowanej do Jana Chrzciciela: *Niewidomi wzrok odzyskują, chromi chodzą, głusi słyszą, umarli zmartwychwstają, ubogim głosi się Ewangelię* (Mt 11, 5; Łk 7, 22)¹⁴

Wraz z Jezusem działa moc Boga, która niszczy zło (Łk 11, 20). Działalność Jezusa zawiera w sobie urzeczywistniające się zjawiska wewnętrzne *Królestwa Bożego*, które świadkowie *widzą i słyszą*

⁹ A. Schweitzer *Reich Gottes und Christentum*. Tübingen 1967 s. 98 n.; J. Blank. *Jesus von Nazareth. Geschichte und Relevanz*. Freiburg 1972; J. Jeremias. *Neutestamentliche Theologie* s. 103-105.

¹⁰ *Sie kommt plötzlich*. J. Jeremias Tamże s.104.

¹¹ Por. Mt 12, 28; Łk 11, 20. J. Jeremias. Tamże s.105.

¹² *Przypowieści o Królestwie*. Warszawa 1981 s. 32-40; tenże. *Założyciel chrześcijaństwa*. Paryż 1978 s. 69-80.

¹³ *Przypowieści o Królestwie* s. 38.

¹⁴ Tamże.

w znakach jego obecności. Na uzasadnienie takiego rozumienia Królestwa Bożego C. H. Dodd przytacza ewangelię według św. Jana, w której dzieła uzdrowienia są znakiem przyjścia życia wiecznego do ludzi. Kto wierzy ten już ma życie wieczne (J 5, 24), a w nim Ojciec i Syn mają swoje mieszkanie (J 14, 23). W Chrystusie czasy ostateczne już się zrealizowały. Kto wierzy w Chrystusa wchodzi automatycznie w rzeczywistość eschatologiczną. W słowach i czynach Jezusa objawia się obecność samego Boga, nawiedzającego swe królestwo. W Jezusie Królestwo Boże już całkowicie nadeszło¹⁵

Powyższe ujęcia mają charakter skrajny. Pierwsza interpretacja (eschatologia konsekwentna) bazuje jedynie na tekstach mówiących o przyszłości Królestwa, druga natomiast (eschatologia zrealizowana) opiera się na logiach Jezusa podkreślających obecne, teraźniejsze panowanie Boga. We właściwej interpretacji idei królestwa należy uwzględnić wszystkie teksty ewangelii związane z tym tematem.

3. Analiza wypowiedzi Jezusa wskazuje, że wyrażenie *Królestwo Boże* stosował On w podwójnym znaczeniu: jako obecne panowanie Boga *już teraz* i jako przyszłe *jeszcze nie*¹⁶ Za taką interpretacją opowiada się większość autorów katolickich¹⁷, a także wielu protestanckich¹⁸

Nauka Jezusa o Królestwie Bożym idzie zasadniczo po linii wytyczonej przez Stary Testament. Według Starego Testamentu, Królestwo Boże zorientowane było ku eschatycznym czasom mesjańskim, które nadejdą wraz z wystąpieniem Mesjasza¹⁹ Wystąpienie

¹⁵ Tamże s.36-38.

¹⁶ O. Cullmann. Zarys historii ksiąg Nowego Testamentu. Warszawa 1968 s. 29 n.; A. Kolping Fundamentaltheologie T. 2. Die konkretgeschichtliche Offenbarung Gottes. Münster 1974 s. 486; E. Schillebeeckx. Jesus s. 131; W. Kasper. Jezus Chrystus s. 70 n.

¹⁷ J. Bonsirven. Le Regne de Dieu s. 43-59; J. Dupont. Les Beatitudes s. 108-111; W. Kasper Tamże s. 70 n.; E. Schillebeeckx. Tamże s. 128-136; A. Kolping. Tamże s. 486 n.; K. H. Schelkle. Teologia Nowego Testamentu T. 2. Kraków 1984 s. 27-30; E. Kopeć Teologia Fundamentalna s. 179 n.; S. Nagy. Chrystus w Kościele s. 35-42; J. Łach. Modlitwa wyznaniem wiary. W: Studia z Bibliistyki. T. 2. Warszawa 1980 s. 137 n.; J. Mc. Dermott. Królestwo Boże w Nowym Testamencie. Comp 32: 1986 nr 2 s. 17-34; H. Fries. Fundamentaltheologie s. 350-353;

¹⁸ O. Cullmann. Zarys historii s. 29 n; L. Gopplet. Theologie des Neuen Testaments. Aufl. 3. Göttingen 1978 s.207n.; W.G. Kümmel. Die Naherwartung in der Verkündigung Jesu. W: Zeit und Geschichte. Festschrift R. Bultmann. Tübingen 1964 s. 31-46.

¹⁹ M. Rusecki. Wierście moim dziełom. Funkcja motywacyjna cudu w teologii XX w. Katowice 1988 s. 196 n.

Jezusa zainauguowało czasy mesjańskie, a wraz z nimi rozpoczął się czas zbawienia, czasy ostateczne, Królestwo Boże. Przyszłość już się rozpoczęła. Stąd Jezus w swojej działalności i przepowiadaniu oprócz wymiaru eschatycznego, akcentował wymiar historyczny Królestwa Bożego. Po uwięzieniu Chrzciciela Jezus oświadczył: „Bliskie jest (ἤγγικεν) Królestwo Boże” (Mk 1, 15). Wyrażony formą czasownikową zwrot ἤγγικεν oznacza czynność dokonaną i trwającą²⁰ Podkreśla, że Królestwo Boże jest nie tylko bliskie, ale już nadeszło i trwa w obecnie istniejącym porządku. Identyczne znaczenie posiada użyte przez Jezusa w aoryście słowo ἔρυσεν ω odpowiedzi faryzeuszom (Mt 12, 28; por. Łk 11, 20)²¹ Zdaniem R. Schnackenburga słowo to wskazuje na fakt obecności Królestwa Bożego²²

Naukę o Królestwie Bożym Jezus przedstawił przede wszystkim w przypowieściach, wskazując w sposób obrazowy na jego istotę. Historyczny wymiar Królestwa Bożego akcentują głównie tzw. przypowieści wzrostu: przypowieść o siewcy (Mt 13, 1-23), o dobrym nasieniu i chwacie (Mt 13, 24-30), o ziarnku gorczycy i o zaczynie (Mt 13, 31-35)²³ Przypowieści te wskazują na Jezusa, który założył fundamenty Królestwa, czuwa nad jego wzrostem i doprowadza do pełnego jego rozkwitu. Królestwo to będąc dziełem Jezusa, jest nadzwyczajnym Jego darem, łaską²⁴ Królestwa Bożego nie zdobywa się, ale przyjmuje się je jako nadzwyczajny dar (Mt 13, 43-46). Trzeba stać się dzieckiem, by móc do niego wejść (Mk 10, 15; por. Mt 18, 13) lub być zaproszonym przez Jezusa, jak grzesznicy i celnicy (Mt 22, 9 n.; Łk 15, 2). Chociaż obecny stan Królestwa jest niepozorny i budzi obawy ze względu na wielorakie trudności, to jednak powoli dokonuje się jego wzrost ilościowy (ziarnko gorczycy) i jakościowy (zaczyn). Przypowieści Jezusa wskazują, że obecność Królestwa Bożego ma charakter ukryty

²⁰ J. Kudasiewicz. Teologia Ewangelii synoptycznych s. 27.

²¹ J. Kudasiewicz. Tamże; S. Nagy. Chrystus w Kościele s. 38.

²² Gottes Herrschaft und Reich s. 104 n.

²³ E. Schweitzer. Jesus Christus. Aufl. 4. Gütersloh 1976 s. 126 n.; A. Jankowski. Królestwo Boże w przypowieściach. Poznań 1981 s. 30-54; J. Kudasiewicz. Formuły wstępne w przypowieściach o Królestwie. W: Królestwo Boże w Piśmie Świętym. Pod red. S. Łacha (i in.). Lublin 1976 s. 117-122; A. Lindemann. Herrschaft Gottes s. 201-205; H. Merklein. Jesus, Kunder des Reiches Gottes. W: Handbuch der Fundamentaltheologie. T. 2. Traktat Offenbarung. Freiburg 1985 s. 157 n.

²⁴ E. Schillebeeckx. Jesus s. 126; H. Langkammer. Królestwo Boże w przepowiadaniu Jezusa s. 137 n.; J. Drozd. Ojciec nasz Modlitwa Pańska według współczesnej egzegezy. Katowice 1983 s. 94.

i tajemniczy. Chociaż jest obecne w świecie, to jednak nie osiągnęło jeszcze pełnego rozkwitu²⁵ Przypowieści o wzroście proklamują nadejście Królestwa Bożego, mówią o dwóch jego etapach: historycznym, obecnym oraz przyszłym, eschatologicznym. Zanegowanie istnienia fazy historycznej Królestwa Bożego - zdaniem S. Nagyego - byłoby pozbawieniem sensu Jezusowych przypowieści²⁶

Niewątpliwie cudowne dzieła mocy Bożej, których dokonywał Jezus - zdaniem R. Schnackenburga, A. Groota, G. Dellinga, A. Kolpinga, M. Ruseckiego - dotyczyły proklamacji i instauracji Królestwa Bożego²⁷ Szczególnymi zaś tego znakami były egzorcyzmy i uzdrowienia. Według starotestamentalnych wierzeń, źródłem wszelkich chorób, a nawet śmierci był szatan. Skutecznym środkiem skierowanym przeciw niemu były egzorcyzmy i uzdrowienia, powodujące obalenie panowania złego ducha. Zgodnie ze zbawczym planem Bożym, miał przyjść ten, który rozbije panowanie szatana, a więc odniesie triumf nad chorobą i śmiercią. Stąd uzdrowienia i egzorcyzmy, jakich dokonywał Jezus, są znakiem nadejścia Mesjasza i Jego Królestwa²⁸ W nich Jezus objawił się jako Ten, który przybył, by zniszczyć królestwo szatana.

Cała Jego działalność zdominowana była świadomością ciągłej, osobistej walki przeciwko złemu duchowi (1J 3,8). Dobitniej podkreślił to Marek ewangelista, ukazując Jezusa rozpoczynającego publiczną działalność od wypędzenia złego ducha, jako realizację ustanowienia Królestwa Bożego²⁹ Cuda Jezusa oznaczały nadejście Królestwa Bożego, objawiały jego tajemnicę i potwierdzały zbawcze treści³⁰

²⁵ W. Kasper. Jezus Chrystus s. 70; G. Bornkamm. Jesus von Nazareth Stuttgart 1959 s. 64 n.; J. Kudasiewicz. Teologia Ewangelii synoptycznych s. 28.

²⁶ Chrystus w Kościele s. 38.

²⁷ R. Schnackenburg. Gottes Herrschaft und Reich s. 77 n.; A. Groot. Das Wunder in Zeugnis der Bibel s. 146-159; G. Delling. Das Verständnis des Wunders im Neuen Testament. W: Der Wunderbegriff im Neuen Testament. Darmstadt 1980 s. 54-57; A. Kolping. Fundamentaltheologie s. 438-467; M. Rusecki. Wierście moim dziełom s. 198.

²⁸ A. Weiser. Jesu Wunder - damals und heute. Stuttgart 1976 s. 18 n.; R. Pesch. Jesu ureigene Taten? Ein Beitrag zur Wunderfrage. Freiburg 1970 s. 20-25; M. Rusecki. Tamże s. 201.

²⁹ "Die Dämonenaustreibungen Jesu (należy - dop. R.T) zu seinem Kampf gegen die Satan Herrschaft" J. Schmid. Das Evangelium nach Markus. Aufl. 3. Regensburg 1954 s. 45; por. W. Grundmann. Das Evangelium nach Lukas. Barlin 1966 s. 238; R. Latourelle. Miracle et révélation. "Gregorianum" 43: 1962 s. 495.

³⁰ R. Schnackenburg. Gottes Herrschaft s. 77 nn.; A. Groot. Das Wunder im Zeugnis der Bibel s. 54 nn.; M. Rusecki. Wierście moim dziełom s. 198 n.

Chociaż ostateczne zwycięstwo nad szatanem nastąpi w chwili śmierci i zmartwychwstania Jezusa, to Królestwo Boże zostało antycypacyjnie urzeczywistnione w cudach dokonanych przez Wysłannika Bożego.

Proklamacja nadejścia Królestwa Bożego dokonywała się poprzez słowa Jezusa, natomiast momentem inauguracyjnym jego nadejścia były cudowne Jego znaki. Inaczej mówiąc, w taumaturgicznej działalności Jezusa - szczególnie egzorcyzmy i uzdrowienia - instaluje się Królestwo Boże. Ta potęga mocy Bożej zapowiedziana przez proroków działa w Chrystusie w formie triumfu nad chorobą, śmiercią i grzechem. Wskazują na to liczne uzdrowienia. Przykładowo paralytyk wraz z przywróceniem zdrowia dostępuje odpuszczenia grzechów (Mk 2, 1-12), Jezus panuje nad żywiołami natury, które uważano za uosobienie zła (Mk 1, 25; Łk 13, 16) przez co nastąpiła harmonia Boga ze swoim stworzeniem³¹ Uczniom Chrzciciela Jezus wskazał, że wraz z Jego działalnością ewangelizacyjną i taumaturgiczną urzeczywistniają się obietnice Starego Przymierza o nadejściu mocy Bożej, czasu zbawienia, czyli Królestwa Bożego (Mt 11, 5; Łk 7, 22).

Oprócz tych znaków, które towarzyszą realizacji Królestwa Bożego, są inne, a mianowicie odpuszczenie grzechów przez Jezusa oraz Jego miłość do wszystkich ludzi, nie wyłączając grzeszników i celników³² Znaki towarzyszące nadejściu Królestwa utożsamiają jednocześnie działalność Jezusa z realizacją Królestwa Bożego. Wypełniły się zapowiedzi proroków dotyczące zbawienia przez Mesjasza (Iz 61, 1-3), łączące się ściśle z nadejściem Jego Królestwa. Moment więc pojawienia się Chrystusa rozpoczyna erę zbawienia i urzeczywistnia Królestwo Boże. Osoba Jezusa w tym Królestwie odgrywa więc decydującą rolę, ponieważ „jest najdoskonalszym urzeczywistnieniem idei Królestwa Bożego, jej personifikacją i pełnią”³³ Stąd Orygenes nazwał Jezusa „Autobasileia”³⁴

Nadzieja eschatologiczna na królowanie Boga spełnia się już „teraz” w związku z wystąpieniem Jezusa - Mesjasza. Jak mówi A. Kolping „urzeczywistnia się terażniejszość i przyszłość Królestwa

³¹ Pochodzenie mocy Bożej ma źródło w Duchu Bożym (Mt 12, 27) lub w palcu Bożym (Łk 11, 20).

³² H. Langkammer. Królestwo Boże w przepowiadaniu Jezusa s. 137 n.

³³ M. Rusecki. Wiercie moim dziełom s. 197; "Królestwem tym jest sam Jezus Chrystus". J. Łach. Modlitwa wyznaniem wiary s. 138.

³⁴ PG 13, 1197; S. Nagy. Chrystus w Kościele s. 36 n.; M. Rusecki. Tamże.

Bożego”³⁵ Nadszedł czas zbawienia w postaci Królestwa Bożego, jego pierwszy eon, natomiast całkowite wypełnienie, dokona się w czasach ostatecznych - w nowym eonie.

Wiele miejsca poświęcił Jezus w swoim nauczaniu tematowi przyszłego Królestwa Bożego. Wydarzenia ostateczne podzielił Jezus na dwa etapy: przyjście Syna Człowieczego, które nastąpi w momencie zmartwychwstania (czas Kościoła) i sąd nad narodami³⁶

Przyszły aspekt Królestwa Jezus ukazał w wielu przypowieściach, zwłaszcza w przypowieściach wzrostu: o siewcy (Mt 13, 1-9), o dobrym nasieniu i chwaście (Mt 13, 24-30), o ziarnku gorczycy i zaczynie (Mt 13, 31-33), o sieci (Mt 13, 47-50) oraz w przypowieści o skarbie (Mt 13, 44). Choć przypowieści te mówią o historycznym wymiarze Królestwa, jednak ich pierwszorzędną cechą jest proklamacja przyszłości i jej wypełnienia. Siew wskazuje na obecność „teraz” Królestwa, a okres żniwa jest jego eschatycznym wypełnieniem. Podobnie, niewielkie ziarnko gorczycy to „teraz” Królestwa, a ogromne drzewo to czasy eschatyczne³⁷

Przypowieści Jezusowe podkreślają bezpośrednią łączność między aktualnym działaniem Boga w świecie, a przyszłym wypełnieniem w czasach ostatecznych. Tę łączność, tj. napięcie między dwoma biegunami Królestwa J. Kudasiewicz nazywa polaryzacją „teraz” i w „przyszłości” Dzięki temu napięciu urzeczywistnienie Królestwa jest przedmiotem nadziei czasów eschatycznych³⁸

Z odpowiedzi Jezusa danej faryzeuszom (Łk 17, 20 n.) wynika, że nadejścia Królestwa Bożego nie da się zauważyć zmysłami w nadzwyczajnych zjawiskach na niebie, czy na ziemi. Jezus nie zajmował się spekulacjami apokaliptycznymi³⁹, mówił jedynie

³⁵ Fundamentaltheologie s. 487; por. G. Bornkamm. *Jesus von Nazareth* s. 64 n.; W. Kasper. *Jezus Chrystus* s. 72 n.

³⁶ R. Deville, P. Grelot. *Królestwo. Nowy Testament. Słownik Teologii Biblijnej*. Red. X. Léon-Dufour Poznań 1973 s. 408; J. Kudasiewicz. *Teologia Ewangelii synoptycznych* s. 29; R. Rubinkiewicz. *Królestwo Syna Człowieczego*. W: *Kościół w świetle Biblii*. Pod red. J. Szlagi. Lublin 1984 s. 21-36.

³⁷ J. Bonsirven. *Le Règne de Dieu* s. 50-55; *Ewangelia według św. Mateusza*. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz. Oprac. J. Homerski. Pismo Święte Nowego Testamentu. T. 3, 3. Poznań 1979 s. 51; A. Jankowski. *Królestwo Boże w przypowieściach* s. 32 n.

³⁸ J. Kudasiewicz. *Teologia Ewangelii synoptycznych* s. 29.

³⁹ A. Kolping. *Fundamentaltheologie* s. 490-492; H. Langkammer. *Królestwo Boże w przepowiadaniu Jezusa* s. 138 n.

o nadejściu dnia, w którym Królestwo w sposób nagły i niespodziewany zostanie objawione. Nie określił jednak jego daty (por. Mk 9, 1), a wskazał tylko na fakt, że niebawem ono nadejdzie. Stąd polecił swoim uczniom modlić się o jego nadejście (Mk 6, 10). Natomiast na Ostatniej Wieczerzy wypowiedział myśl o uczcie w nowym Królestwie (por. Mk 14, 25). Jednak obiecał swoim słuchaczom wejście do nadchodzącego Królestwa lub przyszłe jego odziedziczenie (Mk 10, 15.17; Mt 25, 34).

Warunki, jakie Jezus stawia, by znaleźć się w obrębie Jego Królestwa, to nawrócenie i wiara (Mk 1, 15; Mt 4, 17). W nawróceniu chodzi o porzucenie dawnej, grzesznej drogi przez człowieka i opowiedzenie się za Bogiem w całym wymiarze swego życia⁴⁰. Z nawróceniem nierozzerwalnie łączy się wiara w Ewangelię - Jezusa. Stąd nawracający się najpierw musi przyjąć Jezusa, który jest jej przedmiotem i ośrodkiem. Nawrócenie idzie w parze z wiarą w Boga, którego Królestwo się przybliżyło, wymaga całkowitego zaufania Jezusowi (Mk 2, 5; 5, 34; 10, 52)⁴¹

Głębsze zrozumienie Królestwa Bożego zdaniem W. G. Kümmela uzyska się, gdy odwoła się do paralelnych pojęć, jakimi opisane jest szczęście w Królestwie Bożym. Takim pojęciem zdaniem autora jest wyrażenie „życie Boże”⁴². Odziedziczenie Królestwa Bożego, to dziedziczenie życia Bożego (Mk 10, 17; Mt 25, 34). Przyszłe wejście do Królestwa, to wejście w życie Boga (Mk 9, 43.45), wejście w radość (Mt 25, 21), mieć udział w chwale (Mk 10, 37), mieć udział w światłości (Łk 17, 8)⁴³. Wszystkie te obrazy opisują ten sam stan rzeczy - rzeczywistość Królestwa Bożego. A więc dopuszczony do udziału w Królestwie dostąpi udziału w życiu Bożym, radości, chwale, światłości, a także zostanie przyjęty do domu Ojca.

Obietnice odziedziczenia Królestwa Bożego dotyczą jedynie trzódki wiernej Bogu (Łk 12, 32), realizującej warunki podane przez Jezusa: nawrócenie i wiarę. Nastąpi moment, w którym Boże panowanie zostanie ostatecznie urzeczywistnione przez czas „żniw”, oddzielający kłakol od pszenicy, czas w którym zjawią się aniołowie i „oddziela złych od sprawiedliwych” (Mt 13, 49). Będzie to moment, w którym

⁴⁰ W. Kasper. *Rzeczywistość wiary*. Warszawa 1979 s. 45; H. Muszyński. *Etos biblijny*. W: *Studia z Bibliistyki*. T. 2. Pod red. J. Łacha. Warszawa 1980 s. 9-63

⁴¹ H. Langkammer. *Królestwo Boże w przepowiadaniu Jezusa* s. 135 n.

⁴² W. G. Kümmel. *Die Theologie des Neuen Testaments nach seinem Hauptzeugen Jesus, Paulus, Johannes*. Göttingen 1958 s. 31 n.

⁴³ Tamże.

sprawiedliwi przybysze ze wszystkich stron świata „zasiądą wspólnie z Abrahamem, Izaakiem i Jakubem w Królestwie Niebieskim” (Mt 8, 11)⁴⁴ Przyszłe Królestwo osiągnie swój punkt szczytowy przy końcu świata. Jest ono nazwane Królestwem Ojca ze względu na ostateczne urzeczywistnienie pełnej władzy przez Ojca.

Pomiędzy okresem inauguracyjnym Królestwa Bożego w osobie i dziele zbawczym Jezusa, a pełnym się jego objawieniem, jest faza pośrednia Królestwa na ziemi - czas Kościoła, Królestwa Syna Człowieczego⁴⁵ Jest to okres tajemniczego wzrostu i rozwoju Królestwa. W nim jest miejsce na zło i odstępstwa (Mt 13, 24-30.36-43). Można je porównać z zaczynem chlebowym, który znika w wielkiej ilości mąki (por. Mt 13, 33) lub dobrym ziarnem zagłuszonym troskami i sprawami codziennego dnia (Mt 13, 1-9)⁴⁶ Królestwo Boże znajduje się w ciągłym niebezpieczeństwie, podlega nieustannym niepokojom, narażone jest na zniszczenie.

Przypowieści, szczególnie o ziarnku gorczycy i kwasie chlebowym, uwypuklają kontrast między początkowym, ledwie dostrzegalnym stadium Królestwa, a jego ostatecznym rozwojem. Początek jest niepozorny i znikomy, ale koniec wspaniały. Jak dynamika małego ziarnka, czy niewielka ilość kwasu działa w sposób ukryty, podobnie rozpowszechnia się Królestwo Boże w świecie. Stopniowo wzrasta ono wśród ludzi, dzięki wewnętrznej mocy Bożej⁴⁷

Królestwo w fazie pośredniej jest Królestwem Syna Człowieczego, w odróżnieniu od królestwa Ojca na końcu czasów. Zostało ono zainaugurowane przez Jezusa i trwać będzie do drugiego Jego przyjścia (Mt 13, 37-43; 16, 28). Królestwo Boże jest reprezentowane przez wspólnotę wiary w Jezusa Chrystusa⁴⁸ Na drodze rozwojowej fazy pośredniej, Królestwo to po przewyciężeniu wszystkich przeciwnych mu mocy osiągnie cel, czyli objawi się w chwale w chwili powtórnego przyjścia Chrystusa w dniu Paruzji.

⁴⁴ H. Fries. *Fundamentaltheologie* s. 352; R. Rubinkiewicz. *Królestwo Syna Człowieczego* s. 28.

⁴⁵ R. Schnackenburg. *Gottes Herrschaft und Reich* s. 149-180; J. Kudasiewicz. *Teologia Ewangelii synoptycznych* s. 29 n. R. Rubinkiewicz. *Tamże* s. 27 n.

⁴⁶ J. Szlaga. *Królestwo Boże. Słownik Biblijny*. Red. H. Langkammer. Katowice 1982 s. 91; J. Drozd. *Ojciec nasz* s. 93; J. Kudasiewicz. *Tamże*.

⁴⁷ A. Kolping. *Fundamentaltheologie* s. 485; R. Rubinkiewicz. *Królestwo Syna Człowieczego* s. 28 n.

⁴⁸ R. Deville, P. Grelot. *Królestwo* s. 408.

Celem powyższych rozważań było udzielenie odpowiedzi dotyczącej treści proklamowanego przez Jezusa Królestwa Bożego. W tym celu omówiło się ideę panowania Boga w Starym Testamencie. W ujęciu starotestamentalnym można mówić o dwu etapach królowania Boga: aktualnym i przyszłym. Aktualne panowanie Boga realizowało się w wykonywaniu przez Niego funkcji królewskiej nad narodem izraelskim. Przyszły etap panowania Boga objawi się na końcu czasów. Znakami jego nadejścia będą dokonywane się cuda. Istotą tego panowania będzie wkroczenie Boga w historię w celu zbawienia sprawiedliwych i pokonania złych. W konsekwencji nastąpi zawarcie nowego, doskonałego przymierza, którego wynikiem będzie powołanie do istnienia nowej społeczności: Lud Boży, który dochowa Bogu Królowi wierności.

Jezus głosząc temat Królestwa Bożego nawiązał do idei i oczekiwań Starego Przymierza. Z jednej strony treść wyrażenia Królestwo Boże głoszone przez Jezusa cechuje starotestamentalna ciągłość, a z drugiej odznacza się nowością. We współczesnej myśli teologicznej można wyróżnić przynajmniej trzy ujęcia, które interpretują treść Jezusowego rozumienia Królestwa Bożego. Ujęcie skrajnie eschatologiczne (A. Schweitzer, J. Blank, J. Jeremias) akcentują, że Jezus używał pojęcia Królestwa jedynie w sensie eschatologicznym. Według autorów, logia Jezusa mówią o Królestwie Bożym, które nadejdzie w przyszłości. Reprezentant eschatologii zrealizowanej (C. H. Dodd) uważał, że Królestwo Boże urzeczywistniło się i dopełniło w życiu i dziele Jezusa.

Najliczniejszą grupę reprezentują zwolennicy eschatologii ekonomicznej (O. Cullmann, R. Schnacenburg, K. H. Schelkle, H. Fries, A. Kolping, L. Goppelt, W. G. Kümmel, E. Kopeć, S. Nagy, J. Łach, J. Kudasiewicz, Mk. Rusecki), którzy łączą poglądy jednych i drugich. Ujęcie to - przeważające we współczesnych rozważaniach teologicznych - podkreśla, że Królestwo Boże rozpoczęło się przez Jezusa, przechodzi fazę rozwojową na ziemi, w aktualnej historii, a swój punkt szczytowy osiągnie przy końcu świata, kiedy to Bóg Ojciec w pełni urzeczywistni swą władzę.

Wraz z wystąpieniem Jezusa rozpoczął się czas zbawienia, czas Królestwa Bożego. Jezus w przypowieściach proklamował w słowie nadejście Królestwa Bożego, natomiast cuda - szczególnie uzdrowienia i egzorcyzmy - były momentem inauguracyjnym jego nadejścia. Historyczna obecność Królestwa ma charakter ukryty i tajemniczy.

Chociaż znajduje się ono w kontekście wielorakich trudności i zagrożeń, to jednak dokonuje się jego wzrost ilościowy i jakościowy. Na aktualny wymiar Królestwa Jezus zwrócił uwagę w odpowiedzi Chrzcicielowi. Wskazał na swoją działalność ewangelizacyjną i taumaturgiczną, w której urzeczywistnia się obietnica Starego Przymierza o nadejściu mocy Bożej, czasu zbawienia, czyli Królestwa Bożego. Cudowne Jego dzieła podkreślają, jakiego rodzaju jest to Królestwo. Chrystus wykonuje swoją władzę królewską (pokonuje szatana), czyni dobro dla człowieka (przez akt uzdrowienia podejmuje swój regiment królewski), doprowadza człowieka do zbawienia (odpuszcza grzechy). W ten sposób cudowne Jego dzieła uwierzytelniają Jezusa jako Tego, który jest przedmiotem zapowiedzi Starego Testamentu o eschatologicznym Królu i Jego Królestwie.

Warunki, jakie Jezus stawia, by znaleźć się w jego obrębie to nawrócenie i wiara. W Królestwie tym Jezus odgrywa decydującą rolę, gdyż z nim się utożsamia i jest jego pełnią, Autobasileią. Treścią więc Królestwa Bożego jest osoba Jezusa.

Chociaż inauguracja Królestwa dokonała się w chwili przyjścia Jezusa, jednak pełnię osiągnie w eschatonie. Również treścią tego wymiaru Królestwa jest Jezus; dlatego dziedzicami tego Królestwa będą ci, którzy zrealizowali warunki podane przez Jezusa w czasie ziemskiej fazy Królestwa, czyli nawrócenie i wiara w Jezusa.

Między okresem inauguracyjnym, a pełnym objawieniem się Królestwa jest faza pośrednia na ziemi, reprezentowana przez wspólnotę wierzących w Jezusa. Faza pośrednia Królestwa znajduje się w kontekście ciągłych niepokojów, ale dzięki mocy Bożej osiągnie swój cel i objawi się w chwili powtórnego przyjścia Chrystusa w Dniu Paruzji.